

NÄS

med HACKÅS och GILLHOFS kapell.
(Jämtland.)

De bägge förstnämnda socknarne bildade i början af 1300-talet tillsammans ett pastorat. I sexårstiondelängden af år 1314 (DS 3, n. 1946) är *Hacknas cum annexa*. (d. v. s. Näs) uppförd med ett årsbidrag om 6 öre, men enligt 1316 års uppbördsregister för lösen af ärkebiskop Olofs pallium skulle prästen i *Næs cum annexa* utgöra 7 öre och kyrkan 14 (DS 3, n. 2043). Ett ombyte af hufvudkyrka hade tydligen under dessa år försiggått. Sambandet mellan församlingarna sprängdes genom kon. Gustaf I:s bref 29 juli 1532 (KGR 8, s. 115), enligt hvilket Hackås skulle läggas som annex under Ovikens pastorat, uppenbarligen en belöning för de tjänster dess dåvarande innehafvare prosten Erik Andersson gjort konungen. Antagligen har Näs samtidigt härmed kommit som annex under Brunflo, ehuru man saknar dokumentarisk bekräftelse härpå. I hvarje fall intog Näs denna ställning vid tiden för den Trondhjemska reformatsen 1589 (se Brunflo). Det gamla bandet mellan Näs och Hackås återknöts genom kgl. brefvet 27 juni 1856, hvilket föreskref, att Näs vid inträffande komministerledighet tillsammans med Hackås som annex skulle utgöra ett särskildt pastorat (Hsandsposten 1856 n. 34). Regleringen gick i verkställighet 1864. Kort förut hade genom kgl. resolution 13 apr. 1860 ett kapellag *Gillhof* inom Hackås bildats.

Näs kyrka har varit underkastad många ändringar och utvidgningar. Långhusets västra del representerar återstoden af den medeltida byggnaden. Kyrkan försågs 1663 med trätorn på södra sidan, förmodligen som ersättning för en gammal fristående kastal, hvars stenfot upptäcktes vid en år 1889 företagen utökning af kyrkogården. Mera omfattande tillbyggnader företogos 1699 och 1762, tornet om-

byggdes 1818-19 och hela kyrkan genomgick en grundlig reparation 1910-11. Altartaflan, som föreställer korsfästelsen, är målad af Jämtlandskonstnären kapten Carl Hofverberg, predikstolen är förfärdigad 1769 af bildhuggaren Johan Edler. Den större klockan, som enligt sägen göts i en ännu befintlig grop, den s. k. Klockgrubban på prästbordets ägor, är sannolikt den äldsta återstående i Jämtland med utsatt årtal och bär inskriften:

Ner tu höre mit liud tilbid tin Herre Gud om en stadig tro och
stadig afgang och lefva med Herran utan tvang. Even Olson Kloke-
giutare anno domini MDXCIX (1599).

En vapensköld öfver majoren Carl Lennartsson Lake, som afled i Näs 11 okt. 1716, förvaras i kyrkan.

Ur byggnadshistorisk synpunkt intar *Hackås* kyrka en ganska enastående ställning bland Norrlands medeltida tempelbyggnader, på den grund att dess äldsta nu som sakristia använda del, utgörande den ursprungliga stenkyrkans kor, är försedd med en halfrund absid, hvars innervägg prydes med målningar från senare hälften af 1200-talet (se *Cornell*, Norrl. kyrkl. konst, s. 107). Denna arkitektoniska detalj karakteriserar våra äldsta romanska kyrkor och leder i föreliggande fall byggnadsverket tillbaka till 1100-talet. Från ungefär samma tid härrörde förmodligen också den gamla fristående stenkastalen, som af ett åskslag lär blifvit ramponerad och omkring 1750-52 ersatts med den ännu befintliga klockstapeln, uppförd af Pehr Olofsson i Dillne. Den kvarstående tornruinen ramlade en dag af sig själf och krossade i sitt fall några grafstenar, utan att göra vidare skada. Närmare 1600-talets slut synes kyrkan blifvit till sitt inre uppfejad och försedd med ny inredning. År 1770 vidtogs en omfattande reparation, i samband hvarmed långhuset förlängdes 19 alnar. Då öfverkalkades äfven de i sitt slag märkliga målningar å långhusets väggar, hvilka vid kyrkans sista nyligen slutförda restaurering framkallades och återställdes. Dessa äro samtida med de i nuvarande sakristian af Jonas Erici och Olaus Erici år 1601 utförda målningarna, under hvilka äfven spår af äldre sådana i samma stil som absidens upptäcktes. Bland de i samband med kyrkans ombyggnad och förlängning anskaffade inventarierna förtjänar särskildt den af Johan Edler 1769 förfärdigade predikstolen i rokokostil framhållas som ett mästerverk. Sista restaureringen fullbordades 1923 och kyrkan invigdes åter 2 dec. s. å. *Hackås* kyrka förvarar från medeltiden åtskilliga minnen af riddaren Örian Karlsson Skunke, som bodde på Hof i kyrkans omedelbara närhet (d. före 1477), och hvars släkt hade sitt stamhåll i *Hackås* på 1400-talet. Hans faders grafsten, tecknad med Skunkevapen, men sönderslagen och sedermera använd som brosten, bar följande nu oläsliga inskription:

Hir : iaret : Carolus : Petri : in . Håff . qui obiit anno domini MCDXXX
die S:t Sophiæ.¹

Några i Jämten för år 1923 afbildade sköldar (S. 124 och 125), som sägas tillhört riddar Örian Skunke, torde sannolikt varit uppsatta i *Hackås* kyrka såsom anvapen öfver hans graf.²

¹ Här hvilat Karl Pedersson i Hof, som afled Herrans år 1430 den 15 maj.

² Beträffande jämtländska Skunkesläkten finnes en hittills föga uppmärksammat utredning i *Personalhistorisk Tidskrift*, Række 5, Bd 5, 1908, s. 61-85 af *N. O. Kolsrud*, Om Hamarbispens Karl Jenssons æt.

Kyrkan i *Gillhofs* kapellförsamling uppfördes af trä med torn 1870 af byggmästaren Johan Nordell från Gefle. Plats för kyrkan och kyrkogården skänktes af bonden Nils Andersson i Nybodarne. Predikstolen är kommen från Hafverö gamla kyrka.

Utförligare illustrerade skildringar berörande pastoratet och dess kyrkor äro lämnade af *Viktor Behm*, Näs och Hackås socknar i ord och bilder, Göteb. 1913; *V. Behm* och *A. Nordien*, Hackås äldsta kyrka, Östers. 1912; *Er. Festin*, Hackås kyrka (i Jämten för år 1923 s. 113-128).

Prästerskapet i Näs före 1864, se *Brunflo*, och i Hackås, se *Oviken*.

KYRKOHERDAR.

1. **Johan Israel Næslund** (1866-71), utn. khde i Näs 9 dec. 1864, tilltr. 1 maj 1866; folkskoleinspektör 1870-71, utn. khde i Ragunda 6 nov. 1871, se *Ragunda*.

2. **Magnus Bergman** (1873-78), komm. i Hackås och Gillhof, utn. khde i Näs 5 dec. 1873, utn. khde i *Oviken* 30 dec. 1878, tilltr. genast.

3. **Johannes Arbman** (1880-85), komm. i Hackås och Gillhof, utn. till khde i Näs 7 maj 1880, tilltr. genast, utn. khde i Åsele 12 nov. 1883, tilltr. 1885, se *Åsele*.

4. **Nils Edström** (1885-1916), f. 11 apr. 1829 i Vibyggerå, son till bonden Olof Olofsson i Edånger och Elisabeth Olsdotter. Stud. i Upsala ht. 1849; prästv. i Hsand 10 okt. 1852 till past. adj. i Resele; tjänstgjorde under år 1855 ss. v. komm. i Ed, past. adj. i Ragunda, t. f. pastor i Sunne samt ss. past. adj. i Oviken; förordn. att från 1 maj 1857 biträda komm. i Oviken; nådårspred. och t. f. past. därst. efter prosten L. Edvalls död mars 1858; sockenpred. i Fjällsjö aug. 1858, tilltr. 1 maj 1859 och komm. därst., då predikantsysslan genom kgl. br. 21 aug. 1860 förvandlades till komministratur. Undergick past. ex. nov. 1863; utn. komm. i Brunflo-Lockne 29 febr. 1864, tilltr. 1 maj s. å.; khde i Näs 12 dec. 1884, tilltr. 1 maj 1885. I yngre dagar deltog han som predikant nitiskt i de religiösa väckelserörelserna. hvilka vid denna tid pågingo inom vissa delar af stiftet. Under senare åren var hans kraft bruten och han åtnjöt tjänstledighet. Han afled i Östersund 7 juli 1916, 87 år gammal.

G. 28/10 1857 m. *Margreta Elisabet Bergvall*, f. 30/4 1832, dotter till Olaus Bergvall, handl. och häradsdomare i Pålgård, Ragunda, och Anna Greta Månsdotter.

Barn: *Anna Margreta Elisabet*, f. i Oviken 14/10 1858, g. 2/6 1889 m. Carl

Jonas Gustaf Sundberg, med. d:r, professor vid Karolinska institutet; *Olof Niklas Emanuel*, f. i Fjällsjö 6/2 1861, kontorsskrifvare; *Johanna Sofia Kristina*, f. 2/4 1863, g. 14/6 1899 m. khden i Attmar Anders Peter Bill; *Amanda Katrina Mathilda*, f. i Lockne 25/11 1864; *Karl Jakob Haqvin*, f. 2/2 1866, stud., distriktsveterinär i Berg; *Hulda Märta Amalia*, f. 9/8 1868; *Ernst Otto Edvard*, stud. d. 2/6 1894, 22 år; *Oscar Axel August*, f. 9/8 1873, stud., distriktslandmätare i Jämtl. 1920.

KOMMINISTRAR.

1. **Magnus Bergman** (1866-73), utn. komm. i Hackås och Gillhof 25 nov. 1864, tilltr. 1866; khde i *Näs*, se ofvan n. 2.

2. **Johannes Arbman** (1875-80), utn. komm. i Hackås och Gillhof 25 jan. 1875, tilltr. 1 juni s. å.; khde i *Näs*, se ofvan n. 3.

3. **Olof Axel Emanuel Nordien** (1881-1919), f. 31 maj 1841 i Bodum; föräldrar: khden i Refsund Nils Nordien och Sara Carolina Rodling. Efter studier i Östersund stud. vid Upsala univ. dec. 1862; med befrielse från praktisk teol. ex. prästv. 10 dec. 1876 till past. adj. i Refsund; v. past. därst. 21 aug. 1878 samt under ledigheten efter faderns död; v. komm. i Undersåker pastorat 17 mars 1880; utn. komm. i Hackås och Gillhof 20 juni 1881, tilltr. 1 juli s. å.; innehåft åtskilliga förordnanden att uppehålla pastoralvården inom Näs pastorat. - De sista åren af hans lefnad, då den nödvändiga restaureringen af Hackås minnesrika kyrka ryckte allt närmare, kretsade hans tankar om att finna en lösning af frågan med största möjliga bevarande af alla historiskt värdefulla detaljer. Tyvärr fick han ej upplefva utförandet af den med kärleksfull omsorg utkastade planen till kyrkans iståndsättande. Själf var han rätt händig och har bland annat utarbetat en modell af Refsunds gamla nedrifna kyrka. Han var en god man och hyste entusiastisk kärlek till sin hembygd och dess minnen. Afled 25 juli 1919.

G. 2/8 1881 m. *Anna Hildegard Frykholm*, f. 19/12 1854 i Tuna, dotter af bruksförvaltaren Lars Frykholm och Sofia Elisabet Arbman, d. 29/7 1900. Barnlös.

Tr.: Hackås äldsta kyrka af *V. Behm* och *Axel Nordien*. Östersund 1912.